KONTROLLIAKT

19. veebruar 2002 nr 13-4/03

Lapsehooldustasu maksmisel esinevate riskide hindamine

Koostajad:

Mare Haljak
Evi Riives

Tallinn
2002

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS **2**

2. KONTROLLI TEOSTUS **2**

2.1 LÄBIVIIMINE 2
2.2 SELGITUS KONTROLLIAKTI JA SELLE LEVITAMISE KOHTA 3

3. VARASEMAD KONTROLLIMISED **4**

4. LÜHIÜLEVAADE KONTROLLITAVAST **4**

5. TOETUSE SAAJATE SIHTGRUPP **6**

5.1 REGULATSIOONID 6
5.2 AVALIKUSTAMINE, INFO KÄTTESAADAVUS 7
5.3 TUVASTATUD ASJAOLUD 8

6. TOETUSE MÄÄRAMINE JA MAKSMINE **9**

6.1 REGULATSIOONID 9
6.2 TUVASTATUD ASJAOLUD 10

1. Sissejuhatus

Läbiviidud auditi ülesandeks oli välja selgitada riskid, mis soodustavad võimalikke kuritarvitusi ja väärkasutusi lapsehooldustasu maksmisel.

Lapsehooldustasu, mis on üks peretoetuste liik, määramise tingimusi ja maksmise korda reguleerib "Riiklike peretoetuste seadus"[1] ja selle alusel vastuvõetud õigusaktid[2].

Lapsehooldustasu ja teisi peretoetuste liike määravad ja maksavad piirkondlikud pensioniametid.

Käesoleva auditi käigus kontrolliti lapsehooldustasu määramist ja maksmist Virumaa Pensioniameti Rakvere osakonnas.

2. Kontrolli teostus

2.1 Läbiviimine

Kontrollimise läbiviimise aluseks oli Riigikontrolli 2002. aasta tööplaanist tulenevalt 16. jaanuaril 2002. aastal välja antud kontrolliülesanne nr 03.

Auditeeritavaks perioodiks oli 2001. aasta.

Auditi põhiküsimusteks olid:

- Kas regulatsioonides on toetuse saajate sihtgrupp ning toetuse määramise kriteeriumid selgelt ja üheselt määratud?
- Kas kavandatud kontrollimeetmed on pettuse ja kuritarvituse vältimiseks piisavad ning kas neid rakendatakse vastavalt kavandatule?
- Kas on esinenud lapsehooldustasu maksmisel pettuse ja väärkasutuse juhtumeid?

---

[1] Riigikogus 20.05.1997. a ja 14.11.2001. a vastuvõetud "Riiklike peretoetuste seadus"

[2] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 ja 31.01.2001. a määrus nr 45 "Riiklike peretoetuste määramise ja maksmise korra kinnitamine" ja selle korra muutmine (kehtis kuni 31.12.2001. a)

Põhiküsimustele vastuse leidmiseks auditeeriti pensioniametis nõuete järgimist, milledele peab vastama lapsehooldustasu määramine ja maksmine. Samuti analüüsiti õigusliku regulatsiooni piisavust ja selgust pensioniametile pandud kohustuse ja vastutuse seisukohast. Toetuste määramise otsustus-protsessi osas hinnati otsustamise aluseks olevat informatsiooni.

Toetuse määramise õigsuse auditeerimiseks moodustati auditi valim lapsehooldustasu saanud isikute toimikute nimekirjast. Valimisse lülitati kõik riskigruppidesse kuuluvad isikud, ülejäänud toimikud valiti juhuvaliku teel. Riskigruppidena käsitleti juhtumeid, kui lapsehooldustasu maksti lapse eestkostjale või hooldajale ning teisele isikule, kes kasutas lapsehoolduspuhkust. Auditeeriti 250 toetuse saaja toimikut (sh 53 toimikut valiti Tapa klienditeeninduspunktist).

Auditeeriti, kas toetuse määramise ja maksmise toimikud on nõuetekohaselt vormistatud ning toetus on välja makstud seaduslikult.

Auditeerimiseks vajalike andmete kogumine toimus ajavahemikul 18.01.-23.01.2002. aastal, millele järgnes andmete analüüsimine ja töötlemine.

Põhilised auditeerimise käigus selgitusi andnud isikud olid:

- pensioniameti direktor Niina Mihhejeva,
- pensioniameti Rakvere osakonna juhataja Anneli Salumäe,
- pensioniameti Rakvere osakonna peainspektorid Ülle Kraav ja Sirje Rikma,
- pensioniameti Rakvere osakonna andmebaasi administraator Marek Liivaste.

Auditi viisid läbi tegevusriskide osakonna auditi juht Mare Haljak ja auditi spetsialist Evi Riives.

2.2 Selgitus kontrolliakti ja selle levitamise kohta

Kontrolliakt on vastavalt Riigikontrolli seadusele[3] koostatud dokument. Aktis kajastatakse kontrollimisel tuvastatud asjaolusid neile lõplikke hinnanguid andmata. Käesoleva auditi raames hõlmatakse ka Tallinna Pensioniameti tegevust. Kontrolliaktide põhjal võetakse vastu üks peakontrolöri otsus.

[3] Riigikontrolli seaduse § 29

Kontrolliakti õigsuse eest vastutavad[4] kontrolliaktile allkirja andnud kontrolli teostanud isikud. Kontrollijatele esitatud dokumentide, õiendite ja seletuste eest vastutab nendele allkirja andnud isik.

Akt on koostatud kahes eksemplaris, millest üks jääb Riigikontrollile ja teine Virumaa Pensioniametile.

3. Varasemad kontrollimised

Riigikontroll ja Sotsiaalministeerium ei ole varem kontrollinud lapsehooldustasu määramist ja maksmist.

2000. aastal kontrollis Sotsiaalkindlustusameti revisjoniosakond Lääne-Virumaa Pensioniametis (käesoleval ajal Virumaa Pensioniameti Rakvere osakond) peretoetuste ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste maksmist. Auditi järeldusena märgiti, et toimikud olid vormistatud nõuetekohaselt, osadel juhtudel esines lapse ühekordse sünnitoetuse maksmisi pensioniameti kassast. Käesoleva auditeerimise ajal pensioniameti kassast toetusi välja ei makstud, neid maksti vastavalt ettenähtule[5], kas posti teel või kanti panka toetusesaaja arvele.

4. Lühiülevaade kontrollitavast

Virumaa Pensioniameti (reg kood 70001998) tegevusvaldkonnaks[6] on Eesti Vabariigi kodanike, välisriikide kodanike ja kodakondsuseta isikute kindlustamine pensionide, toetuste ja hüvitustega Eesti Vabariigi seaduste, Vabariigi Valitsuse määruste ja riikidevaheliste lepingute alusel.

Alates 01.05.2001. aastast on Virumaa Pensioniameti osakondadeks Jõhvi, Kohtla-Järve, Narva, Rakvere ja Sillamäe osakonnad. Pensioniameti osakondade ülesandeks on riiklike pensionide, toetuste ja hüvitiste määramise ja maksmise korraldamine.

Pensioniameti Rakvere osakonna tegevuspiirkonnaks on Lääne-Viru Maakond.

---

[4] Riigikontrolli seaduse § 29 lg 1
[5] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 § 42
[6] Sotsiaalministri 20.04.2001. a määruse nr 43 "Virumaa Pensioniameti põhimäärus" punkt 8

Auditeeritaval perioodil oli Virumaa Pensioniameti direktor Niina Mihhejeva ja pearaamatupidaja Marika Toomemaa, kes oli andnud nõusoleku raamatupidamise korraldamise ja sellega seonduva vastutuse võtmise eest.

Riiklikke peretoetusi finantseeritakse riigieelarvest[7]. 2001. aastaks eraldati riigieelarvest[8] Sotsiaalministeeriumile peretoetusteks (riigieelarve osa 141 ptk 41 art 64) 1329,6 miljonit krooni.

2001. aastal maksti Virumaa Pensioniametis peretoetusi 234,6 miljonit krooni, sealhulgas lapsehooldustasu 61,5 miljonit krooni ehk 26,2 %. Sellest rahast maksti pensioniameti Rakvere osakonnas peretoetusi 76,1 miljonit krooni, sealhulgas lapsehooldustasu 20,9 miljonit krooni ehk 27,5 %.

Alljärgnevas tabelis on esitatud pensioniameti Rakvere osakonna lapsehooldustasu saajate arv ning kulude katmine 2001. aastal.

Tabel

Toetuse liik	**Toetusesaajate arv seisuga 31.12.2001**	**Summa (tuhat krooni)**
Lapsehooldustasu kuni 3-aastase lapse eest	1958	15541,1
Lapsehooldustasu kuni 3-aastasete lastega peredes 3-8-aastaste laste eest	629	2821,8
Lapsehooldustasu 3 ja enama lapsega peredes 3-8-aastaste laste eest	490	2586,1
Kokku	**3077**	**20949,0**

Allikas: Riikliku sotsiaalkindlustuse 2001. aasta statistiline aruanne.

2001. aastal maksti lapsehooldustasu[9] kuus järgmiselt:

- kuni 3-aastase lapse eest 600 krooni;
- kuni 3-aastaste lastega peredes 3-8-aastaste laste eest 300 krooni;
- kolme- ja enamalapselistes peredes 3-8-aastaste laste eest 300 krooni.

[7] Riiklike peretoetuste seadus § 4 lg 1
[8] Riigikogu 20.12.2000. a vastuvõetud "Seadus 2001. a riigieelarve"

[9] Riiklik peretoetuste seaduse § 7, alates 01.01.2002. a kehtivas seaduses § 6

5. Toetuse saajate sihtgrupp

Auditeeritud pensioniametis maksti lapsehooldustasu riiklikus peretoetuste seaduses sätestatud õigustatud isikutele, seaduserikkumisi ei tuvastatud.

5.1 Regulatsioonid

Lapsehooldustasu (ja riiklikke peretoetusi) makstakse Eesti alalisele elanikule või välismaalasele, kellel on tähtajaline elamisluba.

Riiklikus peretoetuste seaduses on kindlaks määratud isikute grupid, kellel on õigus saada lapsehooldustasu[10] :

- toetuse saajal on kuni 3-aastane laps;
- peres kasvab kuni 3-aastane laps ja veel 3-8-aastaseid lapsi;
- perekonnas on kolm või enam 3-8-aastast last.

Lisaks lapsevanemale, on õigus lapsehooldustasule ka lapse eestkostjal või hooldajal, kellega on sõlmitud kirjalik perekonnas hooldamise leping.

Kui lapsehoolduspuhkust kasutab vanema asemel mõni teine isik, siis makstakse eelnimetatud isikule lapsehooldustasu igakuiselt pooles lapsehooldustasu määras iga lapse kohta, kellega nimetatud isik on lapsehoolduspuhkusel, kuid kokku mitte rohkem kui poolteistkordses lapsehooldustasu määras. Vanemale nimetatud laste kohta lapsehooldustasu sel perioodil ei maksta.

Riikliku peretoetuse seaduse kohaselt ei maksta lapsehooldustasu täielikul riiklikul ülalpidamisel oleva lapse eest[11], alates 01.01.2002. aastast peretoetuste suuruse kindlakstegemisel ei arvata peretoetusi taotleva vanema pere koosseisu last, kes elab pidevalt hoolekandeasutuses.

Regulatsioon ei sätesta, et hoolekandeasutus peab esitama pensioniametile või riiklikku pensionikindlustuse registrile andmeid laste saabumisest (viibimisest) hoolekandeasutusse. Selline regulatsioon vähendaks riske peretoetuste määramisel.

[10] Riikliku peretoetuste seaduse § 2 ja 7, alates 01.01.2002. a kehtivas seaduses § 2 ja 6
[11] Riiklik peretoetuste seadus § 4 lg 3, alates 01.01.2002. a kehtiva seaduse § 19 lg 3 alapunkt 4

Kehtivas seadusandluses on toetusesaaja kohustatud teatama 10 tööpäeva jooksul oma pensioniametile kirjalikult asjaoludest, mis toovad kaasa peretoetuse suuruse ümberarvestamise või maksmise lõpetamise[12]. Toetusesaaja ei pruugi pensioniametile neist aga teatada.

Alates 01.01.2000. aastast tuleb andmed riiklike peretoetuste määramise, määramise aluste ja maksmise kohta kanda riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel moodustatud riiklikku pensionikindlustuse registrisse[13] (registri pidajaks on Sotsiaalkindlustusamet).

Riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärus[14] sätestab registrisse andmete esitajad:

- "Rahvastikuregistri" volitatud töötleja;
- " Maksumaksjate ja maksu kinnipidajate registri" volitatud töötleja;
- pensioniametid;
- Eesti Vabariigiga sotsiaalkindlustuslepingu sõlminud riikide pädevad asutused lepingus sätestatud korras;
- Eesti Haigekassa;
- andmete esitajateks võivad vabatahtlikkuse alusel olla ka pensionikindlustatud ja nendega seotud isikud.

5.2 Avalikustamine, info kättesaadavus

Lapsehooldustasu (mida enne 2000. aastat nimetati lapse ülalpidamistoetuseks) on pensioniametite kaudu makstud juba alates 1995. aastast ning sellest tingituna on elanikkonnal teada informatsioon toetuse saamise võimalusest.

Täpsemat informatsiooni toetuse saamise tingimustest, määramise ja maksmise korrast saab pensioniametist ning Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljelt aadressil www.ensib.ee/toetused/peretoetused.html.

Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljel olev informatsioon lapsehooldustasu õigustatud isikute ja toetuse taotlemiseks esitatavate dokumentide loetelu kohta on küllaldane.

---

[12] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 ja 31.01.2001. a määrus nr 45, alates 01.01.2002. a "Riiklik peretoetuste seadus"

[13] Riiklik peretoetuste seadus § 14.1 lg 1, alates 01.01.2002. a seaduse § 31 lg 1

[14] Vabariigi Valitsuse 26.01.1999. a määrus nr 39 "Riikliku pensionikindlustuse registri asutamine" punktid 20-21, Vabariigi Valitsuse 18.01.2002. a määrus nr 28 "Riikliku pensionikindlustuse registri" pidamise põhimäärus § 19 lg 1 ja 2

5.3 Tuvastatud asjaolud

Pensioniameti Rakvere osakonnas oli 31.12.2001. aasta seisuga lapsehooldustasu saajate arv 3077.

Auditeerimisel ei tuvastatud juhtumeid, mil toetust oleks makstud elamisluba mitteomavatele isikutele või isikutele, kelle elamisluba oli juba lõppenud.

Auditeerimisel selgus, et riskigruppi kuuluvaid lapsehooldustasu saajaid oli 15 (s.o lapse eestkostjale/ hooldajale või teisele isikule makstav toetus). Sealhulgas neljale isikule maksti lapsehooldustasu, kes kasutasid lapsehoolduspuhkust lapsevanema asemel ning toetuse saajateks oli lapse vanavanem.

Täielikul riiklikul ülalpidamisel olevat last, või last, kes on vanematelt ära võetud vanemaõiguste äravõtmiseta, samuti last, kelle suhtes tema vanematelt on ära võetud vanemaõigused, või last, kelle suhtes vanemad on andnud eelneva nõusoleku lapsendamiseks, ei arvata toetuse suuruse kindlaksmääramisel selle vanema pere koosseisu[15].

Vanemliku hoolitsuseta lapsele, kes elab pidevalt hoolekandeasutuses või erivajadustega laste koolis, peretoetusi ei maksta. Hoolekandeasutuses õppimise tõttu eemalviibivale vanemliku hoolitsuseta lapsele makstakse lapsetoetust, üksikvanema lapse toetust ja koolitoetust, kui ta vastutab nimetatud toetuste saamiseks käesolevas seaduses sätestatud tingimustele[16].

Käesoleva auditeerimise käigus kontrolliti Rakvere Laste Hooldekande MTÜ (nimekirjas 13 last) ja Inju Lastekodus (nimekirjas 40 last) viibivate laste vanematele (ja teistele isikutele) lapsetoetuse ja lapsehooldustasu maksmisi. Auditeerimisel tehti kindlaks, et pensioniamet ei olnud lapsevanematele nende laste hoolekandeasutuses viibimise ajal toetust maksnud.

Auditeerimisel tehti kindlaks, et lapsehooldustasu määrati ja maksti riiklikus peretoetuse seaduses sätestatud õigustatud isikutele.

---

[15] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 punkt 6
[16] alates 01.01.2002. a "Riikliku peretoetuste seaduse" § 25

6. Toetuse määramine ja maksmine

Toetuse määramise ja maksmise protsess oli küllaldaselt dokumenteeritud, tagades ülevaate otsustamise protsessist. Väljamakstud toetuse summad olid õigesti määratud. Ebaseaduslikke makseid ei tuvastatud.

6.1 Regulatsioonid

Korra[17] kohaselt määrab toetuse taotlejale elukohajärgse pensioniameti direktor või tema asetäitja või pensioniameti direktori poolt volitatud pensioniameti struktuuriüksuse juht (uue riikliku peretoetuste seaduse kohaselt pensioniamet).

Lapsehooldustasu taotlemiseks peab lapse ema või isa (erandjuhtudel lapse eestkostja/ kasuvanem või teine isik, kes kasutab lapsehoolduspuhkust) esitama pensioniametile järgmised põhidokumendid[18]:

- vormikohane avaldus;
- taotleja pass, välismaalasel koos elamisloaga;
- lapse sünnitunnistus.

Lisaks põhidokumentidele peab eestkostja või kasuvanem esitama kirjaliku perekonnas hooldamise lepingu või valla/linnavalitsuse korralduse või kohtuotsuse, et talle makstakse toetust tema elukohajärgse pensioniameti kaudu. Perekonnas hooldamise lepingu näidisvorm on kinnitatud sotsiaalministri määrusega[19].

Kui lapsehoolduspuhkust kasutab vanema asemel mõni teine isik, tuleb lisaks eeltoodud põhi-dokumentidele esitada ka tööandja tõend, millel on märgitud lapsehoolduspuhkuse kestus ja lapse nimi.

Reguleerimata on dokumendi vorm, mille peab esitama isik, kes kasutab lapsehoolduspuhkust vanema asemel.

---

[17] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 ja 31.01.2001. a määrus nr 45

[18] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 punkt 12, alates 01.01.2002. a Riiklik peretoetuste seadus § 16

[19] Sotsiaalministri 05.07.1995. a määrus nr 44 lisa 1 "Perekonnas hooldamise kohta sõlmitava lepingu näidis"

Regulatsioonis[20] on sätestatud, et peretoetuse taotlemiseks esitatakse originaaldokumendid või notariaalselt kinnitatud ärakirjad või väljavõtted. Pensioniamet peab kinnitama originaaldokumentide koopiad ning jätma need pensioniametisse.

6.2 Tuvastatud asjaolud

Toetuse määramise ja väljamaksmise seaduslikkuse hindamiseks auditeeriti 250 toimikut.

Toimikud olid küllaldaselt dokumenteeritud ja nõuetekohaselt vormistatud. Teostatud kontroll-arvutuste põhjal olid arvutatud toetuse summad õigesti määratud.

Toetuse määramise ja maksmise protsess oli küllaldaselt dokumenteeritud, kindlustades ülevaate otsustamise protsessist. Kasutatav tarkvaraprogramm SKAIS tagas kohustuste lahususe.

Kuna kinnitatud vorm puudub, oli lapsehoolduspuhkusel viibivate teiste isikute kohta toimikutes olemas lapsehoolduspuhkusele lubamise käskkirjadest (korraldustest) väljavõtted või ärakirjad. Ühel juhul oli puhkusekäskkiri esitatud asutuse blanketil, millel oli märgitud asutuse aadress, reg kood, telefoninumber. Teistel juhtudel olid puhkusekäskkirjad varustatud asutuse originaal pitseri jäljendiga, kuid neilt puudusid asutuse rekvisiidid.

Kui vanema asemel kasutab lapsehoolduspuhkust teine isik, siis vanemale sama lapse eest selle aja jooksul lapsehooldustasu ei maksta. Risk, et lapsehooldustasu makstakse mitmele isikule, on maandatud toetuste määramisel kasutatava tarkvaraprogrammiga SKAIS. Alates 2000. aastast tagab tarkvaraprogramm automaatselt, et ühele lapsele ettenähtud toetust ei makstaks mitmele isikule.

Auditeerimisel ei tuvastatud juhtumeid, mil vanemale ja teisele isikule oleks samaaegselt ühe lapse eest lapsehooldustasu makstud.

Lapse eestkostjale või hooldajale määratud toetused olid määratud õigustatud isikutele ning esitatud dokumentatsioon oli piisav tõestamaks toetuse saamise õigsust.

[20] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 punkt 25, alates 01.01.2002. a "Riiklik peretoetuste seadus" § 6 lg 4

Mare Haljak
Auditijuht

Evi Riives
Auditispetsialist

Vastavalt Riigikontrolli seaduse § 29 lõikele 2 oleme akti kätte saanud 20. veebruaril 2002. aastal ja sellega tutvunud.

Niina Mihhejeva
Virumaa Pensioniameti direktor

Marika Toomemaa
Virumaa Pensioniameti pearaamatupidaja

VIRUMAA

PENSIONIAMET

Pr. Mare Haljak
Riigikontroll
Narva mnt.11a
15013 Tallinn

Teie 19.02. 200.2. a. nr. 13-1/386

Meie 20.02. 200.2. a. nr 1017/81

Kontrollakt. nr. 13-4/03 " Lapsehooldustasu maksmisel esinevate riskide hindamine"

Austatud Proua Mare Haljak

Virumaa Pensioniamet tagastab Teile allkirjastatud kontrollakti 19.vebruarist 2002 nr. 13-4/03 . Virumaa Pensioniametil märkusi ega täiendusi kontrollaktile ei ole.
Lisaks kontrollakti lk 7 p.5.2 lisan oma artikli "Virumaa Teatajas" 13.01.200 a., kus sai lahtiseletatud, kuidas lapsehooldustasu maksmine käima hakkab. Kuna siis oli see uus asi.

Lugupidamisega

Niina Mihhejeva
Direktor

Lisa: kontrollakt 11 lehel 1 eks

Niina Mihhejeva 032 23115

RIIGIKONTROLL
Kuupäev 21.02.02 Reg nr 391/13-1/386

Keskväljaku 1
41594 Jõhvi
Reg.nr.70001998

Tel. (032) 23 227
Faks (032) 23 632

Ühispank kood 401
a/a 10220001654018

Lapsehooldustasu maksmisel esinevate riskide hindamine
Üksikvanema toetuse maksmisel esinevate riskide hindamine

RIIGIKONTROLL

KONTROLLIAKT

1. märts 2002 nr 2-6/03
nr 2-6/05

Lapsehooldustasu maksmisel esinevate riskide hindamine
Üksikvanema toetuse maksmisel esinevate riskide hindamine

Koostajad:

Mare Haljak
Evi Riives
Svetlana Rõbakova

Tallinn
2002

Sisukord

1. SISSEJUHATUS **2**

2. KONTROLLI TEOSTUS **2**

2.1 LÄBIVIIMINE 2
2.2 SELGITUS KONTROLLIAKTI JA SELLE LEVITAMISE KOHTA 4

3. VARASEMAD KONTROLLIMISED **4**

4. LÜHIÜLEVAADE KONTROLLITAVAST **4**

5. LAPSEHOOLDUSTASU JA ÜKSIKVANEMA LAPSE TOETUS **6**

5.1 TOETUSTE SAAJATE SIHTGRUPP 6
5.1.1 Regulatsioonid *6*
5.1.2 Tuvastatud asjaolud *9*
5.2 TOETUSE MÄÄRAMINE JA MAKSMINE 10
5.2.1 Regulatsioonid *10*
5.2.2 Tuvastatud asjaolud *12*

6. AVALIKUSTAMINE, INFO KÄTTESAADAVUS **13**

7. SANKTSIOONID **13**

8. VÄÄRKASUTUSE JUHTUMID **14**

1. Sissejuhatus

Läbiviidud auditi eesmärgiks oli välja selgitada riskid, mis soodustavad võimalikke kuritarvitusi ja väärkasutusi lapsehooldustasu ja üksikvanema lapse toetuse maksmisel.

Lapsehooldustasu ja üksikvanema lapse toetuse saamise tingimusi ja maksmise korda reguleerib "Riiklike peretoetuste seadus"[1] ja selle alusel vastuvõetud õigusaktid[2]. 2001. aastal maksti üheksat erinevat peretoetust, alates 2002. aastast on peretoetuse liike kümme.

Peretoetusi määravad ja maksavad piirkondlikud pensioniametid.

Käesoleva auditi käigus kontrolliti lapsehooldustasu ning üksikvanema lapse toetuse (edaspidi ka toetused) määramist ja maksmist Tallinna Pensioniameti Tallinna ja Harju osakonnas.

2. Kontrolli teostus

2.1 Läbiviimine

Kontrollimise läbiviimise aluseks olid Riigikontrolli 2002. aasta tööplaanist tulenevalt 16. jaanuaril 2002. aastal ja 28. jaanuaril 2002. aastal välja antud kontrolliülesanded nr 03 ja 05.

Auditeeritavaks perioodiks oli 2001. aasta.

Auditi põhiküsimused olid:

- Kas regulatsioonides on toetuse saajate sihtgrupp ning toetuse määramise kriteeriumid selgelt ja üheselt määratud?
- Kas kavandatud kontrollimeetmed on pettuse ja kuritarvituse vältimiseks piisavad ning kas neid rakendatakse vastavalt kavandatule?
- Kas ettenähtud sanktsioonid on piisavad tagamaks ebaõigesti väljamakstud toetuse tagastamise riigieelarvesse?

---

[1] Riigikogus 20.05.1997. a ja 14.11.2001. a vastuvõetud "Riiklike peretoetuste seadus"

[2] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 ja 31.01.2001. a määrus nr 45 "Riiklike peretoetuste määramise ja maksmise korra kinnitamine" ja selle korra muutmine (kehtis kuni 31.12.2001. a)

➢ Kas toetuste maksmisel on esinenud pettuse ja väärkasutuse juhtumeid?

Põhiküsimustele vastuse leidmiseks auditeeriti pensioniametis nõuete järgimist, milledele peab vastama toetuste määramine ja maksmine. Samuti analüüsiti õigusliku regulatsiooni piisavust ja selgust pensioniametile pandud kohustuse ja vastutuse seisukohast. Toetuste määramise otsustus-protsessi osas hinnati otsustamise aluseks olevat informatsiooni.

Auditeerimiseks vajalikke andmeid koguti Tallinna Perekonnaseisuametist (üksikvanema tõendite kontsud), Tallinna Lastekodust (viibivate laste nimekirjad), Tallinna Linnakohtust (kohtuotsused isaduse tuvastamiseks), Tallinna Politseiametist (et kindlaks määrata lapsevanemad, kelle tagaotsimine on lõpetatud) ja 12 Tallinnas asuvast koolist (laste nimekirjad koolis õppivate 19-aastaste laste kohta).

Lapsehooldustasu määramise õigsuse auditeerimiseks moodustati auditi valim toetust saanud isikute toimikute nimekirjast ning valikuliselt auditeeriti 250 toimikut. Valimisse lülitati kõik riskirühmadesse kuuluvad toetuse saajad, ülejäänud toimikud valiti juhuvaliku teel. Riskirühmadena käsitleti juhtumeid, kui lapsehooldustasu maksti lapse eestkostjale või hooldajale ning teisele isikule, kes kasutas lapsehoolduspuhkust.

Üksikvanema lapse toetuse auditeerimiseks moodustatud auditi valimisse lülitati riskigruppidesse kuuluvad toetuse saajad, ülejäänud toimikud valiti juhuvaliku teel, kokku 200 toimikut. Riski-rühmadena käsitleti toetuse saajaid, kelle lapsed olid 16 aastased või vanemad ning juhtumeid, kui üks vanematest oli kuulutatud tagaotsitavaks.

Auditeerimiseks vajalike andmete kogumine toimus ajavahemikul 01.02.-15.02.2002. aastal, millele järgnes andmete analüüsimine ja töötlemine.

Põhilised auditeerimise käigus selgitusi andnud isikud olid:

- pensioniameti direktori asetäitja Aime-Liivia Luurmees;
- pensioniameti peaspetsialistid Ave Kalme, Evi Poltojainen, Kaia Samuel, Svetlana Tšibizova ja Ene Tiitsaar;
- pensioniameti arvutispetsialist Merle Laus;
- Tallinna Perekonnaseisuameti juhataja Karin Kask;
- Linnakohtu peaspetsialist Mari-Liis Tõnuri;
- Politseiameti osakonna juhataja Enrik Luts.

Kontrollimise viisid läbi tegevusriskide osakonna auditi juht Mare Haljak, auditi spetsialistid Svetlana Rõbakova ja Evi Riives.

2.2 Selgitus kontrolliakti ja selle levitamise kohta

Kontrolliakt on vastavalt Riigikontrolli seadusele[3] koostatud dokument. Aktis kajastatakse kontrollimisel tuvastatud asjaolusid neile lõplikke hinnanguid andmata.

Peretoetusi käsitlevate auditite raames hõlmatakse ka Pärnumaa ja Virumaa pensioniametite tegevust. Kontrolliaktide põhjal võetakse vastu peakontrolöri otsused lapsehooldustasu ja üksikvanema lapse toetuse kohta.

Kontrolliakti õigsuse eest vastutavad[4] kontrolliaktile allkirja andnud kontrolli teostanud isikud. Kontrollijatele esitatud dokumentide, õiendite ja seletuste eest vastutab nendele allkirja andnud isik.

Akt on koostatud kahes eksemplaris, millest üks jääb Riigikontrollile ja teine Tallinna Pensioniametile.

3. Varasemad kontrollimised

Riigikontroll ja Sotsiaalministeerium ei ole varem kontrollinud lapsehooldustasu ning üksikvanema lapse toetuse määramist ja maksmist.

2000. aastal kontrollis Sotsiaalkindlustusameti revisjoniosakond Tallinnas, Raplamaal ja Järvamaal (s.o endistes pensioniametites) peretoetuste ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste maksmist. Toetuste määramise ja maksmise kontrollimisel olulisi puudusi ei tuvastatud.

4. Lühiülevaade kontrollitavast

Tallinna Pensioniameti (reg kood 70002673) tegevusvaldkonnaks[5] on Eesti Vabariigi kodanike, välisriikide kodanike ja kodakondsuseta isikute kindlustamine pensionide, toetuste ja hüvitustega Eesti Vabariigi seaduste, Vabariigi Valitsuse määruste ja riikidevaheliste lepingute alusel.

---

[3] Riigikontrolli seaduse § 29
[4] Riigikontrolli seaduse § 29 lg 1
[5] Sotsiaalministri 20.04.2001. a määruse nr 43 "Tallinna Pensioniameti põhimäärus" punkt 8

Alates 01.05.2001. aastast on Tallinna Pensioniameti osakondadeks Tallinna, Harju, Rapla ja Järva osakonnad. Pensioniameti osakondade ülesandeks on riiklike pensionide, toetuste ja hüvitiste määramise ja maksmise korraldamine.

Auditeeritaval perioodil oli Tallinna Pensioniameti direktor Liivi Evartson ja pearaamatupidaja Riina Kirs, kes oli andnud nõusoleku raamatupidamise korraldamise ja sellega seonduva vastutuse võtmise eest.

Riiklikke peretoetusi finantseeritakse riigieelarvest[6]. 2001. aastaks eraldati riigieelarvest[7] Sotsiaalministeeriumile peretoetusteks (riigieelarve osa 141 ptk 41 art 64) 1329,6 miljonit krooni.

2001. aastal maksti Tallinna Pensioniametis peretoetusi 516,1 miljonit krooni, sealhulgas lapsehooldustasu 137,9 miljonit krooni ja üksikvanema lapse toetust 33,9 miljonit krooni. Sellest rahast maksti pensioniameti Tallinna ja Harju osakonnas lapsehooldustasu 114,6 miljonit krooni ja üksikvanema lapse toetust 28,2 miljonit krooni.

Tabelis 1 on esitatud Tallinna Pensioniameti lapsehooldustasu ja üksikvanema lapse toetuse saajate arv ning kulude katmine 2001. aastal.

Tabel 1

Toetuse liik	**Tallinna Pensioni-amet**		**sh pensioniameti Harju**	**Tallinna ja osakond***
	Toetuse saajate arv seisuga 31.12.2001	**Summa (tuh kr)**	**Toetuse saajate arv seisuga 31.12.2001**	**Summa (tuh kr)**
Lapsehooldustasu kuni 3-aastase lapse eest	15013	111972,7	12860	95422,6
Lapsehooldustasu kuni 3-aastaste lastega peredes 3-8-aastaste laste eest	3475	14270,2	2760	11113,5
Lapsehooldustasu 3 ja enama lapsega peredes 3-8-aastaste laste eest	2163	11611,1	1516	8032,4

[6] Riiklike peretoetuste seaduse § 4 lg 1
[7] Riigikogu 20.12.2000. a vastuvõetud "Seadus 2001. a riigieelarve"

Kokku lapsehooldustasu	**20651**	**137854,0**	**17136**	**114568,5**
Üksikvanema lapse toetus	**8636**	**33897,1**	**7271**	**28233,1**

Allikas: Tallinna Pensioniameti andmed.

Selgitus: * Kuna pensioniameti osakondade kohta "Riiklikku sotsiaalkindlustuse" aruannet eraldi ei koostata, põhinevad tabelis toodud andmed Tallinna ja Harju osakonna kohta toetuste tarkvaraprogrammi SKAIS aruandest.
Õigustatud juhtudel makstakse üheaegselt lapsehooldustasuga ka üksikvanema lapse toetust.

2001. aastal maksti lapsehooldustasu[8] kuus järgmiselt:

- kuni 3-aastase lapse eest 600 krooni;
- kuni 3-aastaste lastega peredes 3-8-aastaste laste eest 300 krooni;
- kolme- ja enamalapselistes peredes 3-8-aastaste laste eest 300 krooni.

2001. aastal maksti üksikvanema lapse toetust[9] 300 krooni kuus.

5. Lapsehooldustasu ja üksikvanema lapse toetus

5.1 Toetuste saajate sihtgrupp

Risk, et peretoetusi makstakse elamisluba mitteomavatele isikutele ei ole piisavalt maandatud.

5.1.1 Regulatsioonid

Riiklikke peretoetusi makstakse Eesti alalisele elanikule või välismaalasele, kellel on tähtajaline elamisluba.

[8] Riiklike peretoetuste seaduse § 7, alates 01.01.2002. a kehtivas seaduses § 6
[9] Riiklike peretoetuste seadus § 9, alates 01.02.2002. a kehtivas seaduses § 7 lg 2

Riiklike peretoetuste seaduses on kindlaks määratud isikute grupid, kellel on õigus saada lapsehooldustasu[10] :

- toetuse saajal on kuni 3-aastane laps;
- peres kasvab kuni 3-aastane laps ja veel 3-8-aastaseid lapsi;
- perekonnas on kolm või enam 3-8-aastast last.

Lisaks lapsevanemale, on õigus lapsehooldustasule ja üksikvanema lapse toetusele ka lapse eestkostjal või hooldajal, kellega on sõlmitud kirjalik perekonnas hooldamise leping.

Kui lapsehoolduspuhkust kasutab vanema asemel mõni teine isik, siis makstakse eelnimetatud isikule lapsehooldustasu igakuiselt pooles lapsehooldustasu määras iga lapse kohta, kellega nimetatud isik on lapsehoolduspuhkusel, kuid kokku mitte rohkem kui poolteistkordses lapsehooldustasu määras. Vanemale nimetatud laste kohta lapsehooldustasu sel perioodil ei maksta.

Üksikvanema lapse toetust [11] makstakse kuni 16-aastast last ning põhikoolis, gümnaasiumis või kutseõppeasutuses (kuni 19-aastaseks saamiseni) õppivat lastetoetust saavat last üksi kasvatavale emale kelle lapse sünniaktis puudub kanne isa kohta või see on tehtud ema ütluste alusel või vanemale, kui teine vanem on seadusega kehtestatud korras tunnistatud tagaotsitavaks.

Last üksi kasvatavale emale (isale), kes ei ole abielus, kuid elab koos mehega (naisega), kellega tal on ühine majapidamine ja kellega koos ta kasvatab lapsi, ei maksta last üksi kasvatava vanema toetust[12] . Määrus ei sätesta, kuidas tuvastatakse, et last üksi kasvatav ema (isa) elab koos mehega (naisega), kellega tal on ühine majapidamine ja kellega koos kasvatab lapsi.

Alates 01.01.2002. aastast jõustunud riiklike peretoetuste seaduse kohaselt ei ole enam oluline kas vanem kasvatab last üksi või mitte.

Üksikvanema lapse toetuse maksmine lõpetatakse [13] isaduse tuvastamise kohtuotsusele järgnevast kuust.

---

[10] Riiklike peretoetuste seaduse § 2 ja 7, alates 01.01.2002. a kehtivas seaduses § 2 ja 6
[11] Riiklike peretoetuste seaduse § 7
[12] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 "Riiklike peretoetuste määramise ja maksmise kord" (jõustus 01.01.2000. a) punkt 51

[13] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 punkt 50, alates 01.01.2002. a kehtiva "Riiklike peretoetuste seaduse" § 29 lg 4

Isadust on võimalik tuvastada kohtu kaudu või isaduse tuvastamine vormistatakse perekonnaseisuametis/osakonnas. Regulatsioonid ei sätesta, et perekonnaseisuametid/osakonnad ning kohtud peavad teatama pensioniametitele isaduse tuvastamise juhtumitest.

Riiklike peretoetuse seaduse kohaselt toetusi ei maksta täielikul riiklikul ülalpidamisel oleva lapse eest[14], alates 01.01.2002. aastast kehtiva seaduse kohaselt ei arvata peretoetuste suuruse kindlakstegemisel peretoetusi taotleva vanema pere koosseisu last, kes elab pidevalt hoolekandeasutuses.

Regulatsioon ei sätesta, et hoolekandeasutus peab esitama pensioniametile või riiklikku pensionikindlustuse registrile andmeid laste saabumisest (viibimisest) hoolekandeasutusse. Selline regulatsioon vähendaks riske peretoetuste määramisel.

Alates 01.01.2000. aastast tuleb andmed riiklike peretoetuste määramise, määramise aluste ja maksmise kohta kanda riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel moodustatud riiklikku pensionikindlustuse registrisse[15] (registri pidajaks on Sotsiaalkindlustusamet).

Riikliku pensionikindlustuse registri pidamise põhimäärus[16] sätestab registrisse andmete esitajad ning nendeks on:

- Rahvastikuregistri volitatud töötleja;
- Maksumaksjate ja maksu kinnipidajate registri volitatud töötleja;
- pensioniametid;
- Eesti Vabariigiga sotsiaalkindlustuslepingu sõlminud riikide pädevad asutused lepingus sätestatud korras;
- Eesti Haigekassa;
- andmete esitajateks võivad vabatahtlikkuse alusel olla ka pensionikindlustatud ja nendega seotud isikud.

Kehtivas seadusandluses on toetusesaaja kohustatud teatama 10 tööpäeva jooksul oma pensioniametile kirjalikult asjaoludest, mis toovad kaasa peretoetuse suuruse ümberarvestamise või maksmise lõpetamise[17]. Toetusesaaja ei pruugi pensioniametile neist aga teatada.

---

[14] Riiklike peretoetuste seaduse § 4 lg 3, alates 01.01.2002. a kehtiva seaduse § 19 lg 3 alapunkt 4
[15] Riiklike peretoetuste seaduse § 14.1 lg 1, alates 01.01.2002. a kehtiva seaduse § 31 lg 1

[16] Vabariigi Valitsuse 26.01.1999. a määruse nr 39 "Riikliku pensionikindlustuse registri asutamine" punktid 20-21, Vabariigi Valitsuse 18.01.2002. a määrus nr 28 "Riikliku pensionikindlustuse registri" pidamise põhimääruse § 19 lg 1 ja 2
[17] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 ja 31.01.2001. a määrus nr 45, alates 01.01.2002. a "Riiklike peretoetuste seadus"

5.1.2 Tuvastatud asjaolud

Riiklikke peretoetusi makstakse Eesti alalisele elanikule või välismaalasele, kellel on tähtajaline elamisluba.

Pensioniameti SKAIS andmebaasi ei ole sisse viidud õigeaegselt kõiki muudatusi, mis on seotud toetuse saajate tähtajaliste elamislubade lõppemisega.

Auditeerimisel tehti kindlaks, et pensioniameti Tallinna ja Harju osakonnas on pensioniameti SKAIS andmebaasis peretoetusi saavate isikute arv, kellel lõpeb tähtajaline elamisluba, järgmine:

- 2002. aastal 59 isikul;
- 2003. aastal 63 isikul;
- 2004. aastal 27 isikul;
- 2005. aastal 115 isikul;
- 2006. aastal 34 isikul.

2001. aastal lõppes tähtajaline elamisluba 63 isikul.

Auditeerimise ajal ei olnud pensioniameti peretoetuste SKAIS andmebaasis võrreldud 2001. aasta toetuste saajate tähtajaliste elamislubade lõppemisi rahvastiku registri andmebaasiga. 2001. aastal lõppes 63-l peretoetuse saajal tähtajaline elamisluba ning neile maksti toetusi käesoleval aastal edasi.

Auditeerimise käigus võrreldi eeltoodud isikute tähtajaliste elamislubade pikendamisi rahvastiku registri andmebaasis olevate andmetega. Rahvastiku registri andmetel oli eeltoodud juhtudel toetust saanud isikute elamisluba pikendatud või oli saadud alaline elamisluba.

Pensioniameti direktori asetäitja selgituste kohaselt tähtajaliste elamislubade lõppemise tähtaegu saab arvutis muuta ükshaaval isikute kaupa. Risk, et peretoetusi makstakse elamisluba mitteomavatele isikutele ei ole piisavalt maandatud.

Auditeerimisel selgus, et riskigruppidesse kuuluvate lapsehooldustasu saajate arv ei olnud oluliselt suur. Teisteks isikuteks, kellele lapsehooldustasu maksti, oli enamikel juhtudel lapse isa või vanavanem.

Auditeerimisel tehti kindlaks, et lapsehooldustasu määrati ja maksti riiklikus peretoetuse seaduses sätestatud õigustatud isikutele.

Üksikvanema lapse toetuse saajate toimikute (100 toimikut) auditeerimisel selgus, et 12 juhtumil olid üksikvanemad märkinud toetuse taotlemise avaldusele, et nad on vabaabielus ning see oli aluseks toetuse mittemääramiseks, varem makstud toetuse lõpetamiseks ning tagasinõudmiseks.

Kuna vabaabielu tõendamine toimus toetuse taotleja ütluste alusel, siis võib eeldada, et osad üksikvanema lapse toetuse taotlejad ei teatanud oma tegelikku perekonnaseisu.

Seoses uue riiklike peretoetuste seaduse jõustumisega 01.01.2002. aastast ei sõltu üksikvanema lapse toetus enam asjaolust, kas last kasvatatakse üksi.

5.2 Toetuse määramine ja maksmine

Auditeeritud peretoetuste määramise ja maksmise protsess oli küllaldaselt dokumenteeritud, kindlustades ülevaate otsustamise protsessist. Risk, et üksikvanema lapse toetust makstakse ka juhul kui teise vanema tagaotsimine on lõpetatud, pole piisavalt maandatud.

5.2.1 Regulatsioonid

Korra[18] kohaselt toetuse määrab taotlejale elukohajärgse pensioniameti direktor või tema asetäitja või pensioniameti direktori poolt volitatud pensioniameti struktuuriüksuse juht (uue riikliku peretoetuste seaduse kohaselt pensioniamet).

Regulatsioonis[19] on sätestatud, et peretoetuse taotlemiseks esitatakse originaaldokumendid või notariaalselt kinnitatud ärakirjad või väljavõtted. Pensioniamet peab kinnitama originaaldokumentide koopiad ning jätma need pensioniametisse.

Lapsehooldustasu ja üksikvanema lapse toetuse taotlemiseks peab lapse ema või isa (erandjuhtudel lapse eestkostja/ kasuvanem või teine isik, kes kasutab lapsehoolduspuhkust) esitama pensioniametile järgmised põhidokumendid[20]:

- vormikohane avaldus;

[18] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määrus nr 392 ja 31.01.2001. a määrus nr 45
[19] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 punkt 25, alates 01.01.2002. a "Riiklike peretoetuste seaduse" § 6 lg 4
[20] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 punkt 12, alates 01.01.2002. a "Riiklike peretoetuste seaduse" § 16

- taotleja pass, välismaalasel koos elamisloaga;
- lapse sünnitunnistus.

Lisaks põhidokumentidele peab eestkostja või kasuvanem esitama kirjaliku perekonnas hooldamise lepingu või valla/linnavalitsuse korralduse või kohtuotsuse, et talle makstakse toetust tema elukohajärgse pensioniameti kaudu. Perekonnas hooldamise lepingu näidisvorm on kinnitatud sotsiaalministri määrusega[21].

Kui lapsehoolduspuhkust kasutab vanema asemel mõni teine isik, tuleb lisaks eeltoodud põhidokumentidele esitada ka tööandja tõend, millel on märgitud lapsehoolduspuhkuse kestus ja lapse nimi[22]. Reguleerimata on dokumendi vorm, mille peab esitama isik, kes kasutab lapsehoolduspuhkust vanema asemel.

Üksikvanema lapse toetuse taotleja peab esitama järgmised täiendavad dokumendid:

- 16-aastase või vanema õpilase õpilaspilet või õppeasutuse teatis;
- üksikvanema tõend;
- perekonnaseisu tõendav dokument (alates 2002. aastast on see nõue kehtetu);
- dokument tagaotsitavaks kuulutamise kohta (kui teine vanem on kuulutatud tagaotsitavaks).

Regulatsioon ei sätestanud, kes peaks väljastama perekonnaseisu tõendava dokumendi.

Määruse kohaselt[23] perekonnaseisuamet/osakond annab üksikvanema tõendi toetuse taotlemiseks emale, kes ei ole abielus, ning talle sünnib laps ja lapse põlvnemine isast ei ole kindlaks tehtud või tuvastatud.

Juhul kui teine vanem on seadusega kehtestatud korras tunnistatud tagaotsitavaks ning tagaotsimine lõpetatakse, on tagaotsimisega tegelev asutus kohustatud kolme tööpäeva jooksul saatma pensioniametile ärakirja tagaotsimise lõpetamise määrusest ning sel juhul toetuse maksmine üksikvanemale lõpetatakse.

---

[21] Sotsiaalministri 05.07.1995. a määruse nr 44 lisa 1 "Perekonnas hooldamise kohta sõlmitava lepingu näidis"
[22] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 punkt 18, alates 01.01.2002. a Sotsiaalministri 20.12.2001. a määrus nr 143 "Riiklike peretoetuste taotlemise avalduse vorm ja vajalike lisadokumentide loetelu" § 2 lg 1 alapunkt 2
[23] Vabariigi Valitsuse 19.08.1997. a määruse nr 159 "Perekonnaseisuaktide koostamise, muutmise, parandamise, taastamise ja tühistamise ning perekonnaseisutunnistuste väljaandmise korra" II osa punkt 24

5.2.2 Tuvastatud asjaolud

Peretoetuste määramisel kasutatakse SKAIS tarkvaraprogrammi (väljatöötaja AS Medisoft), mis on seotud rahvastiku registriga. Kõik pensioniametid ja nende osakonnad on tarkvara programmi kaudu omavahel ühendatud.

Toetuste määramise ja maksmise seaduslikkuse hindamiseks auditeeriti 250 lapsehooldustasu saaja ja 200 üksikvanema lapse toetuse saaja toimikut.

Auditeerimisel tehti kindlaks, et nii lapsehooldustasu, kui üksikvanema lapse toetuse määramise ja maksmise protsess oli küllaldaselt dokumenteeritud, kindlustades ülevaate otsustamise protsessist. Kasutatav tarkvaraprogramm SKAIS tagas kohustuste lahususe. Teostatud kontrollarvutuste põhjal olid arvutatud toetuse summad õigesti määratud.

Kuna kinnitatud vorm puudub, oli lapsehoolduspuhkusel viibivate teiste isikute kohta toimikutes olemas lapsehoolduspuhkusele lubamise käskkirjadest (korraldustest) väljavõtted või ärakirjad. Osadel juhtudel olid puhkusekäskkirjad esitatud asutuse blanketil, millel oli märgitud asutuse aadress, reg. kood, telefoninumber. Teistel juhtudel olid puhkusekäskkirjad varustatud asutuse originaal pitseri jäljendiga, kuid neil puudusid asutuse rekvisiidid.

Kui vanema asemel kasutab lapsehoolduspuhkust teine isik, siis vanemale sama lapse eest selle aja jooksul lapsehooldustasu ei maksta. Risk, et lapsehooldustasu makstakse mitmele isikule, on maandatud toetuste määramisel kasutatava tarkvaraprogrammi SKAIS abil. Alates 2000. aastast tagab tarkvaraprogramm automaatselt, et ühele lapsele ettenähtud toetust ei makstaks mitmele isikule.

Auditeerimisel ei tuvastatud juhtumeid, mil vanemale ja teisele isikule oleks samaaegselt ühe lapse eest lapsehooldustasu makstud. Lapse eestkostjale või hooldajale määratud lapsehooldustasud olid määratud õigustatud isikutele ning esitatud dokumentatsioon oli piisav tõestamaks toetuse saamise õigust.

Auditeerimisel tehti kindlaks, et üldjuhul üksikvanema lapse toetuse määramisel ja maksmisel oli järgitud regulatsioonidest tulenevaid nõudeid.

Kuna regulatsioon ei sätestanud, kes peaks väljastama perekonnaseisu tõendava dokumendi, siis puudusid need kõikides auditeeritud toimikutes. Pensioniametis tõendati üksikvanema vallalisust tema enda kirjaliku ütlusega ja allkirjaga avaldusel.

Pensioniameti Tallinna osakonna auditeerimisel selgus, et vanema tagaotsimise lõpetamise kohta teateid Politseiametilt aastatel 2001 - 2002 ei saabunud. Risk, et pensioniamet maksab üksikvanema lapse toetust ka sel juhul, kui tagaotsimine oli lõpetatud pole piisavalt maandatud.

Auditeerimise käigus teatas Politseiamet, et oma kirjaga nr PA2-20.05.6/0271381 on politseiasutusi informeeritud kohustusest saata pensioniametitele ärakiri tagaotsimise lõpetamise määrusest.

6. Avalikustamine, info kättesaadavus

Lapsehooldustasu (mida enne 2000. aastat nimetati lapse ülalpidamistoetuseks) ja üksikvanema lapse toetust on pensioniametite kaudu makstud alates 1995. aastast, mistõttu on elanikkonnal teada informatsioon toetuse saamise võimalusest.
Täpsemat informatsiooni toetuse saamise tingimustest, määramise ja maksmise korrast saab pensioniametist ning Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljelt aadressil www.ensib.ee/toetused/peretoetused.html.

Sotsiaalkindlustusameti koduleheküljel olev informatsioon lapsehooldustasu ja üksikvanema lapse toetust saama õigustatud isikute ja toetuse taotlemiseks esitatavate dokumentide loetelu kohta on küllaldane.

7. Sanktsioonid

Liigselt makstud toetussummad nõutakse tagasi või tehakse tasaarvestus, kui enammakse on tingitud toetuse saaja kuritarvitusest [24]. Pensioniametis moodustatud pensionikomisjoni otsuse alusel võidakse igakuiselt kinni pidada kuni 20 protsenti isikule määratud toetuse summast. Kui toetuse maksmine lõpetatakse enne, kui komisjoni otsuse alusel kinni peetud enammakstud summa on täielikult kustutatud, nõutakse maksmata osa sisse kohtu korras.

[24] Riiklike peretoetuste seaduse § 16

2002. aastal jõustunud seaduse sõnastuse kohaselt[25] toetuse saaja teadliku valeandmete esitamise või peretoetuste saamist mõjuvate asjaolude mitteteatamise ilmnemisel nõutakse peretoetusteks enammakstud summad tagasi või tehakse tasaarveldus. Samuti on uude seadusesse sisse viidud enammakstud summa tagasinõudmiseks hoiatuse saatmine ja sunniraha rakendamine.

8. Väärkasutuse juhtumid

Risk, et pensioniametit ei teavitata õigeaegselt toetuse maksmise õiguse äralangemise põhjustest, ei ole piisavalt maandatud. Toetusi on makstud pidevalt hoolekandeasutuses elavatele lastele, üksikvanema lapse toetust on makstud peale isaduse tuvastamist ja ühe vanema tagaotsimise lõpetamist, toetuse saamiseks vajalikud teatised õppimise kohta pole vastanud tegelikkusele.

Täielikul riiklikul ülalpidamisel olevat last, või last, kes on vanematelt ära võetud vanemaõiguste äravõtmiseta, samuti last, kelle suhtes tema vanematelt on ära võetud vanemaõigused, või last, kelle suhtes vanemad on andnud eelneva nõusoleku lapsendamiseks, ei arvata toetuse suuruse kindlaksmääramisel selle vanema pere koosseisu[26].

Vanemliku hoolitsuseta lapsele, kes elab pidevalt hoolekandeasutuses või erivajadustega laste koolis, peretoetusi ei maksta. Hoolekandeasutuses õppimise tõttu eemalviibivale vanemliku hoolitsuseta lapsele makstakse lapsetoetust, üksikvanema lapse toetust ja koolitoetust, kui ta vastab nimetatud toetuste saamiseks seaduses sätestatud tingimustele[27].

Käesoleva auditeerimise käigus kontrolliti Tallinna Lastekodu neljas keskuses viibivate laste vanematele (ja teistele isikutele) peretoetuste maksmisi:

- Imikute ja Puuetega Laste Keskus (nimekirjas 58 last);
- Maarjamäe Keskus (nimekirjas 11 last);
- Mustamäe Keskus (nimekirjas 99 last);
- Nõmme Keskus (nimekirjas 47 last).

Auditeerimisel tehti kindlaks, et neljale lapsevanemale, kelle lapsed viibisid lastekodus, oli lapsetoetusi ja lapsehooldustasu makstud ebaseaduslikult summas 4650 krooni. Põhjuseks oli asjaolu, et lapsevanemad ei teatanud pensioniametile lapse paigutamisest hoolekandeasutusse ning hoolekande-

[25] Alates 01.01.2002. a kehtiva "Riiklike peretoetuste seaduse" §30 lg 1-4
[26] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 punkt 6
[27] alates 01.01.2002. a "Riiklike peretoetuste seaduse" § 25

asutus ei teatanud pensioniametile laste saabumisest. Risk, et peretoetusi makstakse ka pidevalt hoolekandeasutuses või erivajaduste laste koolis elavale lapsele, ei ole piisavalt maandatud.

Auditeerimise ajal peatati eeltoodud laste vanematele toetuse maksmine ning pensioniamet alustas läbirääkimisi enammakstud summade tagasinõudmiseks. Auditeerimise ajal saadud selgituste kohaselt on toetuse saajad nõustunud raha tagasi maksma. Ühel juhul tegi pensioniamet juba veebruarikuus enammakstud summa osas tasaarvestuse.

Peretoetuste määramise ja maksmise korra alusel lõpetatakse isaduse tuvastamisel üksikvanema lapse toetuse maksmine isaduse tuvastamisele järgnevast kuust[28].

Auditeerimisel tehti kindlaks, et Tallinna Perekonnaseisuametis vormistati 2001. aastal 10 isaduse tuvastamist, kohtuotsuste alusel tuvastati isadus 3 juhul. Eeltoodud juhtumitel toetusesaajad ei informeerinud elukohajärgset pensioniametit, mistõttu maksti ajavahemikul 2001. aasta juuni kuni 2002. aasta jaanuar alusetult kokku 13 200 krooni.

Auditeerimisel selgus, et 2001. aastal lõpetas Tallinna Politseiprefektuur tagaotsimise mitmete isikute osas ning pensioniametile sellest ei teatanud. Tulenevalt eeltoodust maksis pensioniamet viiele isikule ajavahemikul 2001. aasta märts kuni 2002. aasta jaanuar alusetult 9300 krooni.

Üksikvanema lapse toetuse [29] maksmine lõpetatakse lapse põhikooli, gümnaasiumi või kutseõppeasutuse lõpetamisele järgnevast kuust. Auditeerimise käigus selgus, et teatised õppimise kohta ei vastanud tegelikkusele. Üks õpilane ei õppinudki ja kolm õpilast olid kooli lõpetanud varem, kui teatisel märgitud. Eeltoodust tingituna maksis pensioniamet 2001. aastal neljal juhul peretoetusi lapse toetust ebaseaduslikult 6300 krooni. Pensioniametist saadud selgituste kohaselt enammakse põhjuseks oli asjaolu, et lapsevanem ei teatanud laste õppimise lõpetamisest.

Auditeerimise käigus alustas Tallinna Pensioniamet läbirääkimisi toetuse saajatega enammakstud summade tagasinõudmise osas.

[28] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 punkt 50

[29] Vabariigi Valitsuse 21.12.1999. a määruse nr 392 "Riiklike peretoetuste määramise ja maksmise korra" punkt 46

2001. aastal oli enammakstud toetuste summa kokku 33450 krooni.

Mare Haljak
Auditijuht

Svetlana Rõbakova
Auditispetsialist

Evi Riives
Auditispetsialist

Vastavalt Riigikontrolli seaduse § 29 lõikele 2 oleme kontrolliakti kätte saanud 01. märtsil 2002. aastal ja sellega tutvunud. Täiendavad selgitused esitame hiljemalt ... märtsil 2002. aastal.

Liivi Evartson
Tallinna Pensioniameti direktor

Riina Kirs
Tallinna Pensioniameti pearaamatupidaja

TALLINNA PENSIONIAMET

Teie 01. 03 2002 2-7.2/438

Riigikontroll
Narva mnt. 11a
15013 TALLINN

Meie 01. 03. 2002 1/1-5 - 407

Lugupeetav hr. Jüri Kõrge

Tagastan ühe allkirjastatud eksemplari kontrollaktist "Lapsehooldustasu maksmisel esinevate riskide hindamine ja üksikvanema toetuse maksmisel esinevate riskide hindamine".

Täiendavaid selgitusi kontrollakti kohta Tallinna Pensioniamet ei esita.

Lugupidamisega

Liivi Evartson
Direktor

Lisa: kontrollakt

6975100

Pronksi 12
10117 TALLINN
Reg nr 70002673

Telefon (2) 697 5100
Faks (2) 697 5101

a/a 10002005712006
Eesti Ühispank TALLINN
kood 401